

Discurs del síndic general amb motiu del Dia de Meritxell
Sala del Consell General al Santuari de Meritxell
8 de setembre del 2026

Molt Il·lustres, Honorables i Distingides Autoritats,

El 8 de setembre de 1972, un incendi va destruir el santuari de Meritxell i la imatge romànica original de la Mare de Déu. Quatre anys més tard, el 8 de setembre de 1976, les andorranes i els andorrans contemplaven per primera vegada aquest nou santuari: els grans arcs de mig punt semblaven sostenir la volta del cel; l'austeritat de les formes i l'aspror exterior evocaven el nostre romànic; les proporcions remetien al Renaixement, i la composició dialogava amb l'entorn d'una manera inequívocament moderna.

Dues coses sorprenen quan pensem en aquella reconstrucció duta a terme ara fa cinquanta anys. La primera és la rapidesa amb què es va executar el projecte. Un projecte que —com ens recorden sovint els experts— va quedar inacabat, perquè la idea inicial dels arquitectes Anna i Ricard Bofill preveia una intervenció molt més extensa i un conjunt encara més monumental. En qualsevol cas, haver enllestit el nou santuari tot just quatre anys després de l'incendi va ser una proesa considerable.

La segona és la rapidesa amb què un edifici avantguardista, fins i tot trencador, va passar a formar part, de manera plena i definitiva, de l'imaginari simbòlic del país. I no d'un imaginari qualsevol, sinó del nucli mateix de la identitat andorrana. Des de temps immemorials, els andorrans hem dirigit la mirada cap a Meritxell. El santuari custodia la patrona d'Andorra; entre les seves parets es va interpretar per primera vegada "El gran Carlemany", i el dia de la seva festa és el nostre Dia Nacional.

Les andorranes i els andorrans de fa cinquanta anys es van fer seu el nou santuari de Meritxell —una autèntica revolució en l'arquitectura d'Andorra— amb una naturalitat que, vista des d'avui, encara sorprèn.

Més enllà de la dimensió espiritual, cabdal per a les persones creients, el santuari de Meritxell és un fet artístic de primer ordre. De vegades, l'art és capaç de connectar amb els sentiments i els anhels col·lectius d'una manera més directa, més intuïtiva i més poderosa que les grans elaboracions del dret, la política o la sociologia. Crec que això és el que va succeir amb el nou

santuari: sintetitzava l'esperit del seu temps i vibrava, d'alguna manera, al mateix ritme que la societat andorrana d'aleshores.

L'Andorra de la dècada de 1970 era un país que demanava reformes. Potser encara no ho feia d'una manera plenament conscient ni articulada, perquè aquelles reformes no es percebien com una necessitat immediata. Andorra havia sobreviscut als episodis més foscos i terribles del segle XX i vivia una etapa d'expansió econòmica i de transformació social sense precedents. Però les antigues estructures i els marcs institucionals requerien una actualització profunda. Calia avançar cap a la plena sobirania popular, cap a una separació de poders entesa en un sentit contemporani, cap a una representació més equilibrada de la població i cap a un sistema jurídic i polític més modern.

Quan es va inaugurar el nou santuari, tot just feia cinc anys que les dones andorranes havien obtingut el dret de vot, posant fi a un anacronisme ja del tot insostenible en la segona meitat del segle XX. I, dos anys després de la inauguració, el 1978, s'aprovava la reforma institucional que separaria les funcions legislativa i executiva, faria possible la creació del Govern i reequilibraria la representació entre població i territori amb la creació de la parròquia d'Escaldes-Engordany.

Els qui van decidir encomanar al despatx Bofill la construcció del nou santuari haurien pogut optar per una solució molt més conservadora: reconstruir l'antic temple tal com era abans del 8 de setembre de 1972. Però, si ho haguessin fet, haurien convertit en anacrònic allò que havia de continuar sent un símbol viu, obert i canviant de la societat andorrana. Haurien transformat un símbol espiritual, identitari i nacional en una peça de museu. Perquè no hi ha tradició sense evolució: la tradició, per definició, no pot ser estàtica.

En tota voluntat de reconstruir, de reinterpretar, de fer evolucionar i de posar al dia, hi ha un exercici de perspectiva i d'humilitat. És quan reconstruïm, refem o renovem que prenem consciència que estem al servei d'alguna cosa que va més enllà de nosaltres i de la nostra circumstància.

Quan es construeix un edifici de la rellevància i les dimensions del santuari de Meritxell, no es pensa només en el present, sinó també —i sobretot— en el futur.

El projecte original, com he recordat, va quedar inacabat. També van quedar inacabades les reformes institucionals de la dècada de 1970, que van deixar la sensació de no haver anat prou lluny. La reforma de 1978 va acabar rebent el malnom de "reformeta", precisament perquè no havia satisfet els anhels de canvi d'una part de la població.

Ara bé, el temps ens permet contemplar les coses amb una altra perspectiva. Andorra va emprendre la seva gran reforma institucional el 1993, amb l'aprovació de la Constitució: el canvi profund que va actualitzar el nostre sistema institucional i el va homologar al dels altres països de la comunitat internacional. Però, quan es va iniciar el procés constituent, cap al 1990, no partíem de zero. Les reformes dels anys setanta, desplegades principalment durant

la dècada de 1980, havien permès avançar i havien fet més natural i menys traumàtic el canvi de 1993. En certa manera, els andorrans dels anys setanta i vuitanta havien sembrat la llavor que germinaria amb la Constitució.

Avui celebrem el quart i darrer Dia de Meritxell de la novena legislatura constitucional. I ho fem amb la consciència que, al llarg d'aquests quatre anys, ens han acompanyat algunes grans qüestions de país: la necessitat de trobar solucions a la manca d'habitatge a preu assequible; el repte d'un creixement sostenible; l'avenç cap a la despenalització de l'avortament, preservant alhora la nostra estructura institucional, i l'acord d'associació amb la Unió Europea.

N'hi ha moltes altres, evidentment, i aquesta enumeració no pretén ser exhaustiva. Però sí que podem afirmar que aquestes quatre grans qüestions han marcat la legislatura i han exigit decisions, iniciatives i debats de fons. Ens correspon aprofitar aquest últim període de sessions per culminar tot allò que estigui en condicions de ser culminat i per consolidar les bases d'uns resultats que perdurin. Perquè, per la seva mateixa naturalesa, són reptes de país que no es poden resoldre de pressa ni esgotar en un únic mandat.

Tanmateix, de la mateixa manera que les reformes de les dècades de 1970 i 1980 van fer possible l'Andorra constitucional de 1993, les grans qüestions d'aquesta legislatura també estan contribuint a donar forma a l'Andorra del futur. Aquesta novena legislatura ha estat, i continua sent, una legislatura de construcció: de posar fonaments, de mirar a llarg termini i de ser conscients que Andorra i els seus interessos ens transcendeixen a tots.

La qüestió de l'habitatge era urgent i important el 2023, i continuarà sent urgent, important i complexa el 2027, al final del curs polític que avui encetem. Però mai abans no hi havia hagut a Andorra un període tan fecund en iniciatives legislatives provinents de tots els grups parlamentaris i accions de govern en aquesta matèria.

La persistència del problema no resta valor a la feina feta. Al contrari: quan en el futur s'analitzin les polítiques d'habitatge del nostre país, serà indispensable fixar-se en aquests quatre anys.

Una reflexió semblant es pot fer sobre el creixement sostenible. El 2023, l'economia i la societat andorranes vivien una etapa d'expansió accelerada, i encara la viuen avui. Podríem dir, metafòricament, que la realitat avança tan de pressa que l'acció de les institucions difícilment l'atrapa i sovint es veu obligada a seguir-la. Però, si en el futur assolim un equilibri entre progrés econòmic i social i un desenvolupament ordenat i sostenible, serà, en bona mesura, gràcies a la feina que les institucions fan avui: el Consell General, el Govern i els comuns.

El camí cap a la despenalització de la interrupció voluntària de l'embaràs, unit a l'objectiu —igualment important— de preservar el Coprincipat parlamentari, està sent llarg i sinuós. No

sempre hi avancem al ritme a què ens ha acostumat una societat hiperconnectada, hiperdigitalitzada i hiperinformada.

Però aquest camí, que de vegades pot semblar tortuós, també s'ha de valorar. Pensem on érem fa quatre anys; pensem on érem fa una dècada. I tinguem present també —perquè als responsables polítics ens correspon gestionar les expectatives— que el resultat no serà el mateix que s'hauria pogut assolir sense els condicionants institucionals que ens són propis.

Quan arribi, representarà un avenç molt notable i un nou exemple de l'equilibri que Andorra ha sabut trobar al llarg de la seva història.

La quarta gran qüestió que he esmentat és l'acord d'associació amb la Unió Europea. És, sens dubte, la que ve de més lluny i la que ha suscitat més debats al llarg dels darrers quinze anys, molt abans, fins i tot, que comencessin les negociacions.

Les relacions d'Andorra amb la Unió Europea tenen una complexitat, una transversalitat i una profunditat que exigeixen temps. És normal, doncs, que aquesta qüestió hagi estat present durant tota la legislatura —i durant diverses legislatures anteriors— i que el debat hagi guanyat intensitat des que va culminar la negociació i se n'ha pogut analitzar el contingut.

La Sindicatura és plenament conscient que l'acord negociat suscita opinions molt diverses, i sovint oposades, tant al Consell General com en el conjunt de la societat.

Amb independència del resultat final del procés, també aquí convé posar l'accent en allò que aquest camí ens ha aportat i ens continua aportant.

Les relacions entre Andorra i la Unió Europea no s'esgoten en l'acord d'associació: ni comencen ni acaben amb ell. Fem un exercici de perspectiva i preguntem-nos com eren fa quinze o vint anys; quin grau de coneixement mutu, de confiança i de predisposició a escoltar-nos hi havia aleshores, i quin hi ha avui. La diferència és significativa.

Previsiblement, durant el curs polític que avui comença arribarà al Consell General, per ser ratificat, l'acord de fronteres entre Andorra i la Unió Europea. Un acord sobre una qüestió cabdal per a nosaltres i extremament sensible, en el context actual, per als nostres veïns europeus. Un acord que posa clarament de manifest la necessitat de trobar un encaix per a les especificitats d'Andorra i que, alhora, exemplifica fins a quin punt és vital per al nostre país ser comprès, respectat i mereixedor de la confiança de la Unió Europea i dels estats que en formen part.

Aquesta reflexió, vàlida per a la qüestió de les fronteres, ho és també en molts altres àmbits: des de la cooperació transfronterera fins als tràmits duaners, la política sanitària o la regulació financera.

Per això, com en el cèlebre poema de Konstantinos Kaváfis, la travessia ha de ser necessàriament llarga i «plena de coneixença». És el camí allò que ens enriqueix, que ens fa

reflexionar i que ens obliga a plantejar-nos qüestions en què fins ara no havíem pensat, o no hi havíem pensat prou.

Tant a les institucions com a la societat civil, poques vegades havíem tingut un debat tan profund sobre qüestions tan diverses com el que ha suscitat l'acord d'associació. Això també és construir. Això també és posar els fonaments d'una Andorra més forta i més pròspera.

Una Andorra més forta i més pròspera que, a més, hem de procurar que les andorranes i els andorrans d'avui i de demà, i totes les persones que viuen i treballen al país, continuïn sentint com a seva. La dialèctica entre progrés i identitat que vivim avui no és nova. Amb formes i expressions diferents, l'Andorra de 1976 que va inaugurar el nou santuari de Meritxell ja experimentava una certa tensió entre identitat i progrés. Segurament aquesta tensió és consubstancial a un país com el nostre i, en la mesura adequada, pot ser fins i tot fecunda.

El santuari inaugurat el 1976 va ocupar ràpidament un lloc preeminent en l'univers simbòlic del país. No només perquè connectava amb l'esperit del seu temps, sinó també perquè, malgrat l'aparença radicalment nova, no representava una ruptura. L'obra dels germans Bofill s'inseria en una història feta d'addicions, evolucions i sedimentacions. Enllaçava modernitat i continuïtat.

Potser per això els andorrans se'l van fer seu tan de pressa: perquè hi van reconèixer una manera molt andorrana d'avançar. Canviar sense esborrar; incorporar sense renunciar; construir el futur sobre els fonaments rebuts.

Aquesta és també la mirada amb què hem d'afrontar les grans qüestions polítiques del nostre temps. La manca d'habitatge a preu assequible, el repte del desenvolupament sostenible, l'adaptació de les nostres institucions a una societat oberta i plural o la necessitat de mantenir unes relacions equilibrades i sòlides amb el nostre entorn adopten avui formes noves. Però totes ens remeten a una pregunta que Andorra s'ha formulat una vegada i una altra al llarg dels segles: com avançar, amb justícia i llibertat, sense deixar de ser nosaltres mateixos.

Al llarg de la seva història, Andorra ha progressat perquè ha sabut trobar un equilibri entre la continuïtat i el canvi. S'ha obert al món sense deixar de ser ella mateixa; ha modernitzat les seves estructures sense renunciar a les arrels, i s'ha adaptat a circumstàncies noves sense perdre el fil que uneix les generacions. Cada generació d'andorrans ha hagut de cercar el seu propi equilibri entre allò que calia preservar i allò que calia transformar.

A la nostra li correspon fer-ho davant els reptes que he esmentat al llarg d'aquest discurs, sabent que som hereus del país que hem rebut, i també sabent som responsables davant dels qui vindran. Aquesta responsabilitat ens obliga no tan sols a conservar-lo, sinó a fer-lo més sòlid i pròsper, més just i cohesionat.

Per avançar en aquesta direcció ens caldrà coratge per canviar allò que ja no respon a les necessitats del present, i lucidesa per reconèixer i preservar allò que ens defineix. Ens caldran diàleg, sentit institucional i generositat per mirar més enllà de les urgències i dels interessos immediats. Perquè les decisions que prenem avui no esgoten els seus efectes en aquesta legislatura: contribueixen a donar forma a l'Andorra que rebran les generacions futures.

La continuïtat d'Andorra, al capdavant, no depèn únicament del territori ni de les seves institucions. Depèn sobretot de la voluntat compartida de continuar fent país; de la capacitat de conviure, d'entendre'ns i de governar-nos; i de la convicció que, per difícils que siguin els reptes, el futur d'Andorra continua estant a les nostres mans.

Que sapiguem estar, també nosaltres, a l'altura d'aquest llegat; que assumim amb coratge la responsabilitat del nostre temps, i que continuem construint, entre tots i totes, una Andorra més pròspera i més justa, més cohesionada i més forta, plenament mestressa del seu destí.

En nom de la subsíndica general i en el meu propi, us desitjo un molt bon Dia de Meritxell.

Visca Andorra!

Carles Ensenyat Reig
Síndic general